

Beelden uit de baarmoeder

door Arno Haijtema

‘Toen ik als tiener vanuit Cuba in New York terecht kwam, was ik natuurlijk overonderd, vooral door de wolkenkrabbers. Ik heb toen heel wat foto’s heb gemaakt met m’n Brownie, zoals iedere toerist doet. Als jonge immigrant had ik me nooit kunnen voorstellen dat ik me ooit thuis zou voelen in Amerika, en daarbij ook nog toegang tot die gebouwen zou krijgen als een erkend kunstenaar.’

Veertien was Abelardo Morell toen hij met zijn ouders en zijn zus in 1962 vanuit Havana aankwam. Zijn ouders moesten vluchten voor het communisme van Fidel Castro. In de Nieuwe Wereld raakte Abelardo, wiens roepnaam verbasterde tot ‘Abe’, meteen in de ban van de fotografie.

Met de Brownie, de alom door amateurs gebruikte camera, begon hij op straat foto’s te schieten, vertelt Morell vanuit zijn huidige woonplaats Brookline bij Boston in een interview via email. Toch zou het nog bijna 25 jaar duren tot zijn artistieke doorbraak kwam, met zijn terugkeer naar de oorsprong van de fotografie: de camera obscura.

Soms zijn het alledaagse, of in elk geval verre van artistieke redenen die een ommekeer inluiden in de loopbaan van een kunstenaar. Bij Morell was het de geboorte van zijn zoon in 1986. ‘Voordat ik vader werd, kreeg mijn werk nauwelijks erkenning. Ik schoot met de 35mm-lens en schuimde de straten af. Mijn werk leek op dat van m’n helden; Cartier-Bresson, Robert Frank, Diane Arbus, Helen Levitt.

‘Toen mijn zoon werd geboren, werd ik in mijn omzwervingen beperkt, omdat ik thuis voor hem wilde zorgen. Het idee begon te groeien om mijn huiselijke omgeving te gaan gebruiken als onderwerp voor mijn fotografie. Eerst moest ik er eigenlijk niks van hebben. De fotografie ging door haar postmoderne periode, en om dan met huiselijke fotografie aan te komen leek me aanvankelijk niet *cool* en ironisch genoeg. Het klimaat van de jaren tachtig hielp niet om betrokken familiefoto’s te maken zonder in cynisme te vervallen.’

Geïnspireerd door zijn vriend, de fotograaf Nicholas Nixon, maakte hij toch zijn nieuwe start. Hij ging met de technische camera (negatiefformaat 4x5 inch) voorwerpen fotograferen vanuit kinderperspectief; een beeldvullende melkfles met speen, een stillevens van wasco, een toren van blokken vanuit een merkwaardig gezichtspunt.

Uit dezelfde tijd stammen Morells eerste experimenten met de camera obscura. Het principe daarvan is eeuwenoud: maak een verduisterde ruimte (letterlijk: camera obscura), en zorg dat licht door een minuscule gaatje, de ‘lens’, naar binnen kan vallen. Het licht wordt zichtbaar op de achterwand – de wand achter die waarin de ‘lens’ is gemaakt. Schilders maken al eeuwen gebruik van dit hulpmiddel, en de camera obscura is geheel en al vervlochten met de in 1839 uitgevonden fotografie.

Morell past bij zijn camera-obscurefotografie sluitertijden toe van vele uren – tot een hele dag. Verkeer op wegen versmelt daardoor tot rivieren van egaal licht, gebouwen werpen merkwaardige schaduwen als gevolg van de verglijdende stand van de zon. ‘Mijn belangstelling voor die vroege vorm van fotografie’, zegt Morell, ‘heeft alles te maken met haar aanstekelijke rudimentaire, magische kwaliteiten. Ik mag mezelf graag in een staat van verwondering en ontdekking brengen. Het geeft me het gevoel met iets nieuws, iets mysterieus bezig te zijn.’

‘Het tijdselement speelt een gigantische rol bij de camera-obscurefoto’s. Ik hou ervan dat het lijkt dat de beelden tot stand zijn gekomen in een soort baarmoeder, wat impliceert dat het veel tijd heeft gekost om ze te maken. Zo ben ik het begrip tijd anders gaan beschouwen. Ik moet langdurig concentratie kunnen opbrengen, het tegenovergestelde van de gejaagde straatfotografie, die het juist moet hebben van snelheid.’

Sinds hij zijn stijl, met dank aan zijn zoon, veranderde, heeft Morell zijn fotografische thema’s verbreed en zijn technieken tot grote hoogte verheven. Onlangs fotografeerde hij voor *The New York Times Magazine* in zijn kenmerkende stijl decorstukken van onder meer *Romeo en Julia* en *Carmen* van the Metropolitan Opera in New York. Hij fotografeert boeken van extreem dichtbij en vanuit zo’n perspectief dat het bergen of piramides lijken te zijn. Hij maakt stillevenen waarbij hij zoekt naar een schilderachtige lichtval. Hij experimenteert met laser, en blijft de straatopnamen, gemaakt in de beslotenheid van de camera obscura, trouw. ‘Ik geloof dat het persoonlijk in al mijn foto’s aanwezig is’, zegt Morell, ‘ook als ze koel-wetenschappelijk lijken. Al mijn werk probeert een mogelijk geheim leven op te roepen en te suggereren, geheimen die in objecten en ruimten verborgen zijn. Ik wil het magische in het alledaagse verbeelden, waarbij ik juist gebruik maak van hetzelfde licht dat op de gewone, natuurlijke wereld valt.’